

Євген АНТИПЕНКО

доктор технічних наук, професор кафедри фінансів,
Запорізька державна інженерна академія

Єлизавета ТКАЧЕНКО

кандидат економічних наук, доцент кафедри фінансів,
Запорізька державна інженерна академія

Ірина ОХРИМЕНКО

Запорізька державна інженерна академія

ФОРМУВАННЯ ДОХОДІВ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ

У статті визначено роль місцевих бюджетів та досліджено особливості формування їх доходної частини. Розглянуто джерела формування доходів обласного бюджету Запорізької області.

Ключові слова: *місцеве самоврядування, місцевий бюджет, доходи місцевих бюджетів, податкові надходження, неподаткові надходження.*

Згідно з Конституцією України ст. 140 до органів місцевого самоврядування відносять сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також органами місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ та міст, є районні та обласні ради [1].

Матеріальна та фінансова автономія органів місцевого самоврядування виявляється в їх праві володіти й розпоряджатися коштами та майном для здійснення своїх функцій і повноважень. Місцеві бюджети грають важливу роль у фінансовому забезпеченні діяльності органів місцевого самоврядування та в практичній реалізації їх функцій. Вони є основою фінансової незалежності та самостійності місцевих органів влади.

Питання формування доходів місцевих бюджетів розглядалися відомими вітчизняними вченими, такими як Т. Бондарук, А. Буряченко, В. Зайчикова, К. Павлюк та ін.

Тому метою нашого дослідження є визначення особливостей формування доходів місцевих бюджетів, а також бюджетів органів місцевого самоврядування в Україні.

Місцеве самоврядування відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» (ст. 2) здійснюється територіальними громадами сіл, селищ, міст як безпосередньо, так і через сільські, селищні, міські ради та їх виконавчі органи, а також через районні та обласні ради, які представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст. Виконавчими органами сільських, селищних, міських чи районних рад у містах у разі їх створення є виконавчі комітети, відділи, управління та деякі інші [2]. К. Павлюк зазначає, що «під фінансовою незалежністю місцевого самоврядування треба розуміти можливість самостійного вирішення питань комплексного фінансового забезпечення економічного й соціального розвитку цієї території, що входять до компетенції відповідного рівня місцевого управління». Межі фінансової незалежності місцевого самоврядування

завжди мають визначатися у законодавчому порядку, тобто закон повинен чітко визначати функції місцевого самоврядування і відповідно до них – джерела ресурсів, які становитимуть фінансове забезпечення цих функцій [3].

У ст. 61 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» визначено, що органи місцевого самоврядування в селах, селищах, містах, районах у містах (у разі їх створення) самостійно розробляють, затверджують і виконують відповідні місцеві бюджети згідно з Бюджетним кодексом України [2].

Місцеві бюджети є фінансовою базою органів місцевого самоврядування і від обсягу ресурсів, що акумулюються в цих бюджетах, залежить, наскільки результативно місцеві органи влади будуть виконувати покладені на них повноваження.

Бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування. У системі адміністративно-територіального поділу України передбачено наявність адміністративно-територіальних одиниць на рівні районів у великих містах.

Згідно з Бюджетним кодексом України, місцеві бюджети складаються з податкових та неподаткових надходжень, а також трансфертів з Державного бюджету [4]. У статті 4 Бюджетного кодексу України визначено склад доходів, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів:

1) податок на доходи фізичних осіб у частині, визначеній статтею 65 БКУ;

2) 50 відсотків збору за спеціальне використання лісових ресурсів в частині деревини, заготовленої в порядку рубок головного користування, що враховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

3) 50 відсотків збору за спеціальне використання

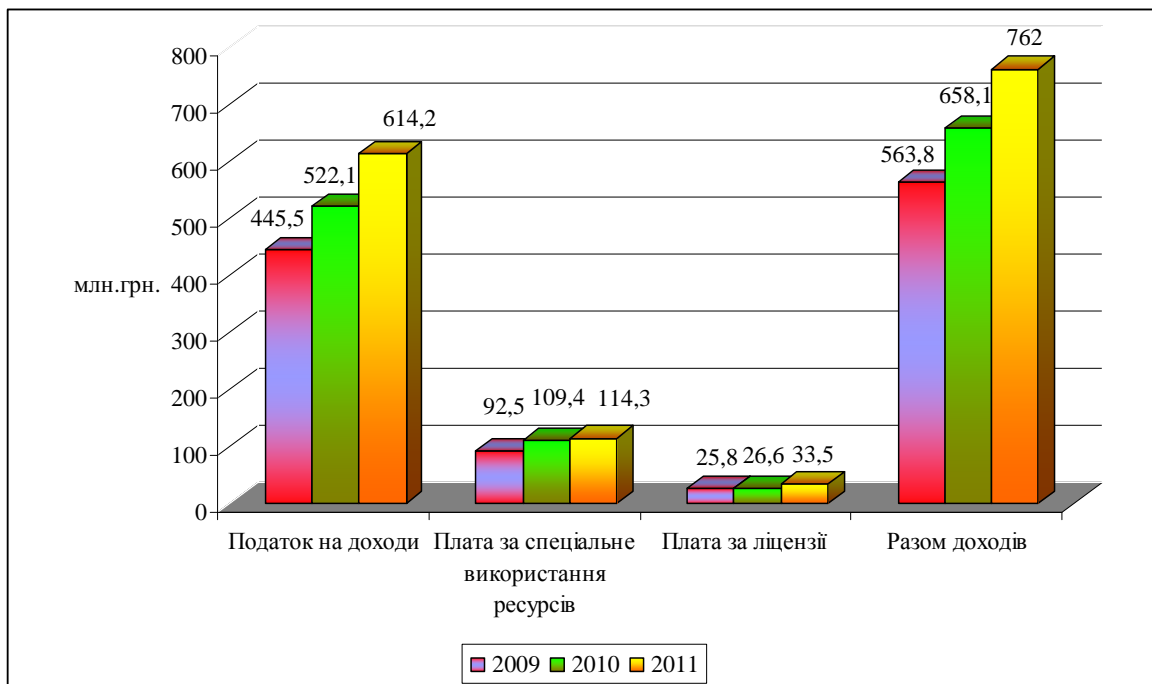

Рис. 1. Динаміка надходження доходів Запорізького обласного бюджету у 2009 – 2011 роках [6].

води (крім збору за спеціальне використання води водних об'єктів місцевого значення), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя користувачами води за місцем її забору;

4) 50 відсотків плати за користування надрами для видобування корисних копалин загальнодержавного значення (крім плати за користування надрами в межах континентального шельфу і виключної (морської) економічної зони), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

5) плата за використання інших природних ресурсів, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

6) плата за ліцензії на певні види господарської діяльності та сертифікати, що видаються виконавчими органами відповідних місцевих рад;

7) плата за ліцензії та сертифікати, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

8) плата за ліцензії на виробництво спирту етилового, коньячного і плодового, спирту етилового ректифікованого виноградного, спирту етилового ректифікованого плодового, спирту-сирцю виноградного, спирту-сирцю плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

9) плата за ліцензії на право експорту, імпорту та оптової торгівлі спиртом етиловим, коньячним та плодовим, спиртом етиловим ректифікованим виноградним, спиртом етиловим ректифікованим плодовим, спиртом-сирцем виноградним, спиртом-сирцем плодовим, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

10) плата за ліцензії на право експорту, імпорту алкогольних напоїв та тютюнових виробів, що

зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

11) плата за державну реєстрацію (крім реєстраційного збору за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців), що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя;

12) реєстраційний збір за проведення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців, що справляється виконавчими органами відповідних місцевих рад;

13) плата за ліцензії на право оптової торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

14) плата за ліцензії на право роздрібною торгівлі алкогольними напоями та тютюновими виробами, що зараховується до міських бюджетів міст Києва та Севастополя ліцензіатами, які здійснюють діяльність на території міст Києва та Севастополя;

15) державне мито в частині, що належить відповідним бюджетам [4].

Доходи бюджету класифікуються за такими розділами:

- 1) податкові надходження;
- 2) неподаткові надходження;
- 3) доходи від операцій з капіталом;
- 4) трансферти.

Значні зміни в систему формування фінансових ресурсів місцевих органів влади вніс Податковий кодекс України. По-перше, число місцевих податків та зборів скорочено з 14 до 5, по-друге, заборонено введення місцевих податків і зборів, не передбачених Кодексом, по-третє, відмінено право запроваджувати місцеві збори на засадах добровільного самоподаткування [5].

У процесі аналізу формування доходів місцевого бюджету Запорізької області визначено, що до

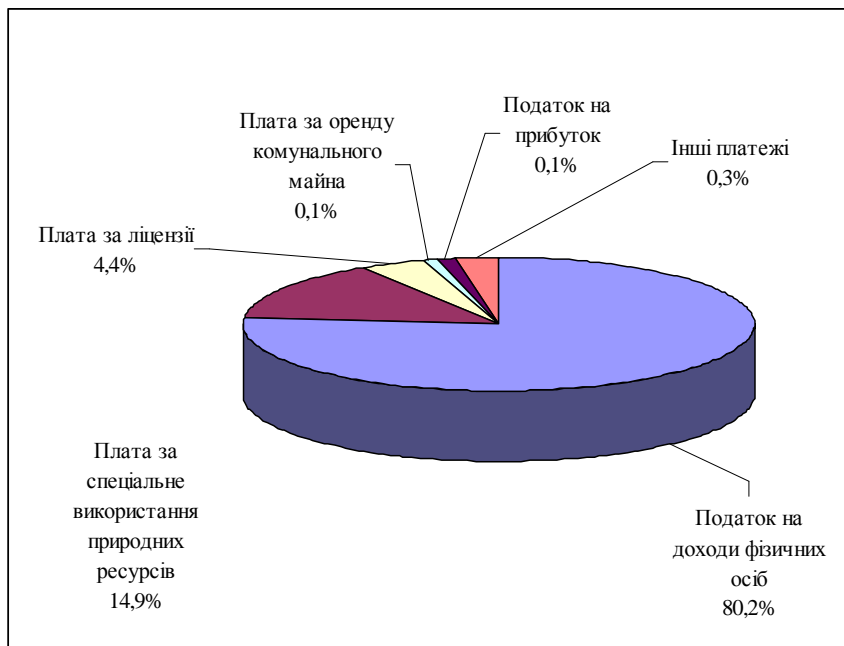

Рис. 2. Основні джерела надходження доходів Запорізького обласного бюджету у 2011 році [6].

загального фонду місцевих бюджетів області у 2011 році надійшло 3276,3 млн. грн., що на 111,2 млн. грн., або на 3,5 відсотка більше затвердженого місцевими радами обсягу доходів на рік.

До загального фонду обласного бюджету надійшло 765,6 млн. грн., що становить 100,7 відсотка затвердженого на рік бюджету, надходження збільшилися порівняно з 2010 роком на 104,8 млн. грн., або на 15,9 відсотка. Динаміка надходження доходів до обласного бюджету наведена на рисунку 1.

На рис. 2. наведено структуру основних доходів Запорізького обласного бюджету у 2011р.

У складі доходів Запорізького обласного бюджету більшу частину становлять надходження від сплати податку на доходи фізичних осіб (80,2%). Значну частку - також надходження від плати за спеціальне використання природних ресурсів (14,9%) та плати за ліцензії (4,4%).

Дмитренко Г. В. доводить, що на сьогодні місцеві органи влади не мають достатніх фінансових ресурсів для організації управління економікою і соціальною сферою на належному рівні.

Це зумовлено наступними обставинами:

- високим рівнем концентрації фінансових ресурсів у державному бюджеті країни, що знижує значення

регіональних і місцевих бюджетів у вирішенні життєво важливих для населення завдань;

- домінуючою роллю регулюючих доходів у структурі надходження коштів до місцевого бюджету і низькою часткою закріплених за територіями податкових платежів;
- чинною нині практикою формування місцевих бюджетів, при якій збережений поки що у своїй основі механізм централізованого встановлення нормативних відрахувань від регулюючих доходів, хоча вони й суперечать принципам бюджетної децентралізації;
- тенденцією встановлення видатків униз по бюджетній системі без відповідного підкріплення дохідними джерелами, що призводить до дотаційності багатьох раніше збалансованих місцевих бюджетів [8, с. 51].

Таким чином, можна стверджувати, що система формування доходів місцевих бюджетів становить сукупність форм і засобів мобілізації доходів до місцевих бюджетів, а також відносин, які виникають у процесі організації системи фінансування місцевих бюджетів, між органами управління, суб'єктами підприємницької діяльності та громадянами, що є економічною сутністю системи [9, с. 127].

Список літератури

1. Конституція України //ВВР України.– 1996. – №30.-С.141
2. Про місцеве самоврядування в Україні [Текст] : закон України від 21.05.1997 р. № 290/97-ВР.
3. Павлюк, К. В. Бюджет і бюджетний процес в умовах транзитивної економіки України [Текст] : монографія / Павлюк К. В. — К. : НДФІ, 2006. — 584 с.
4. Бюджетний кодекс України [Текст] : від 08.07.2010 р. №2456 – IV// ВВР України. – 2010 р. – №50, №50-51 – Ст 572.
5. Податковий кодекс України [Текст] : від 02.12.2010 р. – №13, №13-14, №15-16, №17.– ст..112
6. Офіційний веб-сайт Запорізької обласної державної адміністрації [Електронний ресурс] : <http://www.zoda.gov.ua>.
7. Макогон, В. Методичні аспекти формування доходів місцевих бюджетів [Текст] / В. Макогон // Вісник КНТЕУ. – 2009. – №4. – с.92-99.
8. Дмитренко, Г. В. Основні принципи формування місцевих бюджетів (на прикладі м. Бучача) [Текст] / Г. В. Дмитренко // Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право). – 2012. – №1(56). – С. 49-55
9. Федорук, А. П. Місцевий бюджет - головний важіль, соціально-економічного та культурного розвитку (на прикладі бюджету м. Буча на 2012 рік) [Текст] / А. П. Федорук // Економіка та держава. – 2012. – №3. – С. 127-129.

10. Бадила, М. П. Фінансове забезпечення місцевих бюджетів: сучасний стан та перспективи вдосконалення [Текст] / М. П. Бадила // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – №8. – С. 35-39.

РЕЗЮМЕ

Антипенко Евгений, Ткаченко Елизавета, Ирина Охрименко

Формирование доходов местных бюджетов

В статье рассмотрена необходимость местных бюджетов, и исследованы особенности формирования их доходной части. Рассмотрены источники формирования доходов областного бюджета Запорожской области.

RESUME

Antypenko Yevgen , Tkachenko Yelyzaveta, Iryna Okhrimenko

Formation of local budgets

The article describes the need for local budgets and investigates the features of the formation of their income. The sources of forming income of regional budget of Zaporizhzhya region are considered.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2012 р.